

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**



Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра політичних інститутів та процесів

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ГІБРИДНІ ВІЙНИ

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)
Освітньо-професійна програма «Політологія. Національна безпека»
Спеціальність 052 Політологія
Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Затверджено на засіданні кафедри
політичних інститутів та процесів
Протокол № 5 від 1 грудня 2023 року

| 1. Загальна інформація | |
|---|---|
| Назва дисципліни | Гібридні війни |
| Викладач (-і) | Дерев'яно Сергій Миронович |
| Контактний телефон викладача | +380960174820 |
| Е-mail викладача | serhii.derevianko@pnu.edu.ua |
| Формат дисципліни | Очний та заочний |
| Обсяг дисципліни | 3 кредити ЄКТС, 90 год. |
| Посилання на сайт дистанційного навчання | https://d-learn.pnu.edu.ua/developer/course/view/4135 |
| Консультації | Середа, 15.00-16.00 |
| 2. Анотація до навчальної дисципліни | |
| <p>Навчальна дисципліна «Гібридні війни» є вибірковою компонентою освітньої програми підготовки фахівців з політології за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти денної та заочної форми навчання. Передбачає вивчення ключових категорій, що використовуються в дослідженнях у сфері національної безпеки; отримання знань про природу, сутність та перебіг гібридних воєн. Вивчення дисципліни покликане сприяти професійній підготовці майбутніх політологів, як практиків та дослідників, формувати у здобувачів основи професійного політико-безпекового мислення, сучасної політичної та правової культури. Складається з двох змістовних модулів : «Гібридні війни як новітня форма інтервенції» та «Збройна агресія російської федерації проти України – новітня гібридна війна». Форми освітнього процесу : лекції, семінарські заняття, самостійна робота, підготовка індивідуального науково-дослідного завдання та ін. Підсумковий контроль – залік.</p> | |
| 3. Мета та цілі навчальної дисципліни | |
| <p>Метою вивчення навчальної дисципліни «Гібридні війни» є формування у здобувачів розуміння концептуальних засад ведення війни, її гібридної форми, утвердження розуміння недопустимості використання війни як засобу вирішення конфліктів, оволодіння практичними навичками аналізу та прогнозування причин, перебігу та наслідків збройних конфліктів.</p> <p>Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни є:</p> <ul style="list-style-type: none"> - вивчити теоретико-понятійні основи війни як політико-правового явища; - вивчити взаємозв'язок державної політики та воєн; - виявити витоки та передумови новітньої гібридної війни в Україні; - сформувати у здобувачів уявлення про фактори, які визначають специфіку гібридних воєн у різні історичні епохи та на сучасному етапі розвитку України; - розширити політико-правовий кругозір здобувачів, сформувати професійні навички аналізу сучасних політичних і правових проблем, розуміння взаємозв'язку політики та воєн. | |
| 4. Програмні компетентності та результати навчання | |
| <p>Вивчення навчальної дисципліни «Гібридні війни» спрямоване на набуття компетентностей, визначених «Стандартом вищої освіти України із галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 052 «Політологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (затверджений та введений в дію Наказом Міністерства освіти і науки України від 25.07.2023 р. № 903. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/052-Politolohiya-bakalavr.28.07-1.pdf), а саме :</p> <p><u>Загальні компетентності:</u> ЗК 01. Знання предметної області та розуміння професійної діяльності.</p> <p><u>Спеціальні (фахові) компетентності:</u> СК 01 Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки, загальної теорії національної безпеки, структуру, принципи забезпечення національної безпеки, складові сектору безпеки і оборони. СК 09 Здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень для фахівців та нефахівців.</p> | |

| | | | | |
|---|--|------------------------|-----------------------------|----------------|
| СК 12 Здатність аналізувати основні проблеми забезпечення сфер національної безпеки, зрозуміло надавати оцінку тенденціям розвитку державної політики у сфері національної безпеки, аналізувати доктрини та стратегії національної безпеки іноземних держав та визначати потенційний негативний вплив їх реалізації на національну безпеку України. | | | | |
| 5. Організація навчання | | | | |
| Обсяг навчальної дисципліни | | | | |
| лекції | 12 год / 4 год | | | |
| семінарські заняття / практичні / лабораторні | 18 год / 6 год | | | |
| самостійна робота | 60 год / 80 год | | | |
| Ознаки навчальної дисципліни | | | | |
| Семестр | Спеціальність | Курс (рік навчання) | Нормативний / вибірковий | |
| 5 | 052 Політологія | 3 | Вибірковий | |
| Тематика навчальної дисципліни | | | | |
| № п/ п | Назва теми | Кількість годин | | |
| | | Лекції | Семін. заняття | Сам. робота |
| Змістовий модуль № 1. Гібридні війни як новітня форма інтервенції | | | | |
| 1. | Теоретичні і праксеологічні засади та ступінь дослідження феномену воен. Системні риси сучасних воєнних конфліктів. | 2 | | 4 |
| 2. | Витоки гібридних війн в історичній ретроспективі. Гібридна війна та нові форми військово-політичної агресії, складність | 2 | | 4 |
| 3. | Історичні передумови виникнення поняття «гібридних війн». Термін “гібридна війна” та “гібридна агресія”, сучасні підходи до їх визначення. | | 2 | 4 |
| 4. | Особливості застосування гібридних війн в сучасній світовій політиці: форми та методи (на прикладі «Арабської весни» та | | 2 | 5 |
| 5. | Тероризм як елемент гібридної війни. | | 2 | 4 |
| 6. | Інформаційна війна як складова гібридної війни. | | 2 | 4 |
| 7. | Демографічна складова гібридної війни. Біженці та внутрішньо переміщені особи . | | 2 | 5 |
| 8. | Релігійний екстремізм з в умовах гібридної війни. | | 2 | 4 |
| Змістовий модуль № 2. Збройна агресія російської федерації проти України – новітня гібридна війна | | | | |
| 9. | Загрози національній безпеці України в умовах гібридної війни. | 2 | | 4 |
| 10. | Особливості застосування гібридної війни в Україні. | 2 | | 4 |
| 11. | Збройна агресія російської федерації проти України: історико-хронологічний аспект. | | 2 | 5 |
| 10. | Воєнні аспекти протидії “гібридній” агресії рф. | 2 | 2 | 5 |
| 12. | Комплексне використання військових та невійськових сил і засобів для протидії “гібридній” агресії (загрозам “гібридного” | | 2 | 4 |
| 13. | Гібридна війна та базові трансформаційні процеси у політичній системі суспільства. | 2 | | 4 |
| Разом за V семестр | | 12 | 18 | 60 |

Перелік питань для обговорення на лекціях та семінарських заняттях, список літератури для підготовки до кожного заняття та завдання для самостійної роботи й самоконтролю, перелік індивідуальних науково-дослідних завдань та вимоги до їх виконання розміщені на сторінці навчальної дисципліни в системі дистанційного навчання Університету.

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни

Структура розподілу балів передбачає:

- 1) відповіді на семінарських заняттях – 50 балів;
- 2) написання контрольної письмової роботи – 20 балів;
- 3) виконання індивідуального науково-дослідного завдання – створення та представлення графічної презентації з визначеної проблеми навчальної дисципліни – 20 балів (з них 15 балів – за проєкт, 5 балів – за представлення).
- 4) написання тематичних тестів – 10 балів.

Загальна кількість – 100 балів.

| Оцінка в балах | Оцінка в національній шкалі | Оцінка за шкалою ECTS | Оцінка за залік |
|----------------|---|-----------------------|-----------------|
| 90-100 | відмінно | A | зараховано |
| 80-89 | добре | B | |
| 70-79 | | C | |
| 60-69 | задовільно | D | |
| 50-59 | | E | |
| 26-49 | незадовільно (з можливістю повторного складання) | FX | незараховано |
| 1-25 | незадовільно (з обов'язковим повторним вивченням курсу) | F | |

Вимоги до письмових робіт

Виконання контрольної письмової роботи передбачає:

- 1) повторення здобувачами лекційного матеріалу та отриманих знань при підготовці та проведенні семінарських занять, самостійного опрацювання рекомендованої літератури з питань, що виносяться на модульний контроль;
- 2) написання контрольної письмової роботи передбачає виконання здобувачами в аудиторії індивідуального завдання, що вимагає: виявлення розуміння сутності понять і термінів; вміння структурувати основні елементи політик і практик; знання теоретичних засад, завдань, методів; знання конкретних джерел та практичної діяльності досліджуваних структур.
- 3) написання письмової контрольної роботи є обов'язковим для отримання підсумкової оцінки. Студент, який не написав контрольну роботу, вважається таким, що не виконав усіх видів робіт, що передбачені з даної навчальної дисципліни.

Загальна кількість – 20 балів. Контрольна робота включає:

- 2 теоретичні завдання (оцінюється по 5 балів кожне);
- 10 тестових питань (по 1 балу за кожне питання).

Структура оцінювання відповідей на розгорнуті запитання:

1-4 б. – відповідь складається із 1–2 речень, містить узагальнюючу

| | |
|----------------------------|--|
| | <p>інформацію або одиничні конкретні факти.</p> <p>5-7 б. – відповідь не структурована, вступ і висновок відсутні; студент демонструє знання окремих фактів, подій або допускає значні помилки; не володіє термінами і поняттями; узагальнення відсутні.</p> <p>8-12 б. – відповідь структурована в рамках основної частини, не містить яскраво вираженого вступу чи висновку; студент розкриває конкретні питання із значними прогалинами та розривами; демонструє знання найбільш важливих фактів, подій, але допускає значні помилки; на задовільному рівні володіє термінами і поняттями; у відповіді практично відсутні узагальнення або вони дуже фрагментарні.</p> <p>13-16 б. – відповідь структурована, містить або вступ або висновок; студент розкриває конкретні питання із певними пробілами та розривами; демонструє знання значної кількості фактів, подій, явищ, процесів, постатей, проте допускає окремі помилки; володіє термінами і поняттями; робить фрагментарні узагальнення, усвідомлює роль і значення конкретних подій.</p> <p>18-20 б. – відповідь детально структурована, містить вступ, основну частину та висновок; студент повноцінно розкриває конкретні питання; демонструє знання значної кількості конкретних фактів, подій; на високому рівні володіє термінами і поняттями; водночас робить узагальнення та висновки з питання, розуміє ширший контекст конкретних подій, усвідомлює їх роль і значення, демонструє володіння науковою літературою з теми.</p> <p>Контрольна робота здобувачами денної форми навчання виконується на семінарському занятті після завершення вивчення першого модуля. Здобувачі заочної форми навчання повинні здати її в електронному вигляді у термін до 1 грудня.</p> |
| <p>Семінарські заняття</p> | <p>Відвідування та активна участь студентів у семінарських заняттях також є обов'язковою умовою успішного оволодіння курсу. Пропонуються наступні форми роботи : виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії. Оцінці підлягають : рівень знань, продемонстрований у виступах, активність при обговоренні питань, відповіді на питання експрес-контролю тощо.</p> <p>Критеріями оцінки усних відповідей можуть бути: повнота розкриття питання; логіка викладення; впевненість та переконливість, культура мови; використання основної та додаткової літератури (монографій, навчальних посібників, наукових статей тощо); аналітичність міркування, вміння робити порівняння, узагальнення та висновки.</p> <p>Робота на семінарських заняттях оцінюється в діапазоні від 2 до 5 балів. При переведенні в бали в сумі можна набрати 50 балів.</p> <p>Виступи на семінарських заняттях оцінюються як з теоретичної, так і з практичної підготовки відповідно до національної шкали (5 балів) за такими критеріями:</p> <ul style="list-style-type: none"> – «відмінно» – здобувач освіти міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок; |

| | |
|--|---|
| | <p>– «добре» – здобувач освіти добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного матеріалу;</p> <p>– «задовільно» – здобувач освіти в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю;</p> <p>– «незадовільно» – здобувач освіти не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.</p> <p>Усна відповідь може бути доповнена наочними посібниками, зокрема, візуалізованою презентацією (обсягом 10-15 слайдів), зміст та використання якої оцінюється окремо. Вимоги до презентації : візуалізований характер, гармонійне поєднання зображень та тексту, наявність самостійно підготовлених схем і таблиць; усі елементи презентації мають бути підготовлені студентом самостійно з дотриманням вимог академічної доброчесності</p> |
| <p>Умови допуску до підсумкового контролю</p> | <p>Здобувач допускається до підсумкового контролю за умови повного виконання всіх видів роботи, передбачених програмою навчальної дисципліни. Студент (-ка) допускається до підсумкового контролю в грудні за умови відпрацювання усіх «заборгованостей» та набору 26 і більше балів.</p> |
| <p>Підсумковий контроль</p> | <p>Підсумковий контроль рівня знань і успішності студентів передбачає виставлення підсумкової залікової оцінки на підставі даних поточного контролю, яким оцінюються: систематичність роботи на семінарських заняттях, рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах, активність при обговоренні питань, самостійне опрацювання тем, виконання індивідуальних завдань, контрольних (тестових) робіт.</p> <p>Підсумкова оцінка виставляється студенту в кінці семестру за результатами роботи на семінарських заняттях, обговорення дискусійних питань, виконаних індивідуальних проєктів та контрольних (тестових) завдань.</p> <p>Отримані «незадовільні» оцінки відпрацьовуються в обов'язковому порядку, але враховуються при додаванні оцінок і входять у загальну кількість отриманих оцінок.</p> |
| <p>7. Політика навчальної дисципліни</p> | |
| <p><u>Політика курсу</u> полягає у послідовності набуття знань, умінь і навичок у ході лекцій, семінарських занять і самостійної роботи. Курс передбачає роботу в колективі. Середовище в аудиторії є дружнім, творчим, відкритим до конструктивної критики. Усі завдання, передбачені програмою, мають бути виконані у встановлений термін. Під час роботи над завданнями не допустимо порушення академічної доброчесності. Презентації та доповіді мають бути авторськими оригінальними.</p> <p><u>Академічна доброчесність</u>: Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 25%. Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних</p> | |

пристроїв). Дотримання академічної доброчесності засновується на ряді положень та принципів, що регламентують діяльність здобувачів вищої освіти та викладачів університету й визначені локальними нормативними актами, з якими можна ознайомитися за посиланням: <https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату/>.

Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. Відвідування лекцій та семінарських занять для студентів є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Політика курсу передбачає перездачу усіх невиконаних завдань в силу серйозних запізнь на заняття або пропущених пар без поважних причин. За умови відсутності студента (-ки) на лекції чи семінарського заняття, отримання негативної оцінки на семінарських заняттях або ж невчасного виконання індивідуальної роботи визначений день для відпрацювання пропущених аудиторних занять, негативних оцінок та подачі індивідуальних робіт – середа, 15.00 год. – 16.00 год.

Неформальна освіта: Можливе зарахування результатів неформальної освіти у відповідності з Положенням про порядок зарахування результатів неформальної освіти: [Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника \(Редакція 3\) \(введено в дію наказом ректора № 672 від 24.11.2022 р.\)](#)

8. Рекомендована література

Андрушків Б., Кирич Н., Погайдак О. Гібридна війна як метод реалізації агресивних планів. *Галицький економічний вісник : наук. журнал / М-во освіти і науки України ; Тернопіль. нац. техн. ун-т ім. І. Пулюя. Тернопіль, 2014. № 4 (47). С. 57–69.*

Антонов В. О. Конституційно-правові засади національної безпеки України : монографія. Київ : Талком, 2017. 576 с.

Березовенко А. Російсько-українська війна в українському політичному дискурсі. *Політичні дослідження. 2021. № 2. С. 97–110. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2021/11/PD_2_Online.Pdf*

Воєнні аспекти протидії “гібридній” агресії: досвід України : монографія / колектив авторів ; за заг. ред. А. М. Сиротенка. Київ: НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2020. 176 с.

Військова розвідка : навч. посіб. / упоряд. : С. О. Пахарев, І. О. Луценко, А. П. Наконечний, Д. В. Зайцев. Київ : Видавничо-поліграф. центр «Київський університет», 2022. 332 с.

Гвоздь В. І. Воєнна розвідка України на зламі другого тисячоліття. Київ : Борисфен Інтел, 2017. 320 с.

Гібридна війна: in verbo et in praxi: монографія / під. заг. ред. проф. Р.О. Додонова; Донецький нац.університет імені Василя Стуса. Вінниця: ТОВ «НіланЛТД», 2017. 412 с.

Гібридна війна: технології сугестії та контрсугестії : монографія / [О.В. Акульшин та ін.]; Нац. акад. Служби безпеки України ; Ін-т філології Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Київ : Національна академія СБ України, 2018. 235 с.

Головне управління розвідки Міністерства оборони України. Історія, сучасний стан, основні нормативні акти, коментарі і роз'яснення / Петков С. Київ : Видавничий дім «Професіонал», 2022. 502 с.

Горбулін В. П. "Гібридна війна" як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу. *Стратегічні пріоритети : наук.-аналіт. щоквартальний збірник / Нац. ін-т стратегічних досліджень. Київ, 2014. № 4 (33). С. 5–12.*

Гордієнко С. Г., Доронін І. М. Державна безпека України в сучасних умовах: проблеми компетенції державних органів. *Інформація і право. 2021. № 2(37). С. 81–93.*

Дерев'янка С. М. Безпековий вимір народовладдя в умовах гібридної війни. *Держава і право: зб. наук. пр. Серія. Політичні науки. Вип. 87 / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2020. С. 308–318.*

Дерев'янка С. М., Бичай Р. Р. Політико-правові аспекти обмеження свободи пересування громадян в умовах воєнного стану в Україні. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та*

регіональні студії. Луцьк: Вежа-Друк, 2023. № 2 (16). С. 227–249.

Дерев'янюк С. М. Внутрішньо переміщені особи : проблеми політичної соціалізації в Галичині. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2017/1(87). С. 199–216.

Дерев'янюк С. Гібридна війна: інформаційний вимір. *Національна і регіональна безпека в умовах інформаційної війни*. зб. матеріалів Міжрегіон. наук.-практ. конф. (м. Івано-Франківськ, 30 листопада 2018 року). Івано-Франківськ, 2018. С. 62–67.

Дерев'янюк С. М. Обмеження політичних прав громадян в умовах воєнного стану: політико-правові підстави. *Держава і право: зб. наук. праць. Серія. Політичні науки*. Вип. 93 / Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2019. С. 26–38.

Дерев'янюк С. М. Спроби легітимації рашистського окупаційного режиму через референдум та їх нікчемність. *Держава і право: зб. наук. пр.* Вип. 91 / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2022. С. 249–261.

Державна охорона в Україні в умовах правового режиму воєнного стану: навч. посіб. / за заг. ред Микитюка М. А. Київ : Видавничий дім «Професіонал», 2023. 416 с.

Державна прикордонна служба України. Історія, сучасний стан, основні нормативні акти, коментарі і роз'яснення / Петков С., Журавльов Д., Дрозд О., Копотун І., Коропатнік І., Петков В., Сєдих Ю., Шарашенідзе А., Бортняк В. Київ : Видавничий дім «Професіонал», 2022. 510 с.

Жиринов М. Боги гібридної війни. Київ : Patriot Book, 2017. 180 с.

Крутий В. О. Витоки гібридних війн: досвід ХХ століття. *Держава і право: зб. наук. праць. Серія: «Політичні науки»* / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2017. Вип. 77. С. 148–158.

Магда Є. Гібридна війна. Вижити і перемогти. Київ: Vivat, 2015. 304 с.

Марко Серж. Хроніка гібридної війни : [більш 500 док. та 130 інтерв'ю]. Київ : Альтерпрес ; Surkov Publisher, 2016. 236 с. Сер. заснов. у 2016 р. (Гібридна війна в Україні. ХХІ сторіччя).

Парахонський Б. О., Яворська Г. М. Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл : монографія. Київ : НІСД, 2019. 560 с.

Попович К. В. Гібридна війна як сучасний спосіб ведення війни: історичний та сучасний виміри. *Науковий вісник Ужгородського університету / Ужгородський нац. ун-т. Ужгород, 2016. С. 77–81. (Серія: Історія ; вип. 2 (35))*

Світова гібридна війна : український фронт : Монографія , За заг. ред. В. П. Горбуліна. Київ : НІСД, 2017. 496 с.

Служба Безпеки України. Історія, сучасний стан, основні нормативні акти, коментарі і роз'яснення / Петков С. Київ : Видавничий дім «Професіонал», 2022. 560 с.

Служба зовнішньої розвідки України. Історія, сучасний стан, основні нормативні акти, коментарі і роз'яснення / Петков С. В., Копотун І. М., Коропатнік І. М., Кривенко О. В., Ануфрієв М. І., Курилюк Ю. Б. Київ : Видавничий дім «Професіонал», 2022. 508 с.

Чалапко В. В. Гібридна війна як сучасна форма насильства. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого* : збірник наукових праць / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2021. № 1 (48). С. 133–145. (Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія).

Шевченко А. Воєнна розвідка України. У небі, на морі, на землі. Книжка від ГУР МО / Передмова К. Буданова. Київ : Yakaboo Publishing, 2023. 192 с.

Ярмиш О., Бернацький Б. «Лицарі плаща й кинджала» (Українська історія криз призму діяльності спецслужб). Харків : Фоліо, 2023. 448 с.

Сергій Дерев'янюк,
доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політичних
інститутів та процесів